

**Grafų Juozapo ir Sofijos
Tiškevičių šeimos
gyvenimo ir veiklos
pėdsakai Vilniuje**

Apie parodą

Grafai Tiškevičiai – garsi Lietuvos didikų giminė, kilusi iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rusiškų žemių bajorų. Tiškevičiai iškilo XVI a., o didžiausią politinę galią įgijo XVII a. Jie gavo grafo titulą, buvo skiriami vaivadomis, kaštelionais, maršalkomis, seniūnais, raštininkais, išdininkais, lauko etmonais. XIX a. Tiškevičiai tapo turtingiausiais Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemvaldžiais. Jiems priklausiusių dvarų yra ir netoli Vilniaus.

Virtualioje parodoje pristatomas šios garsios giminės antrosios Biržų šakos Kretingos linijos pradininkų grafų Juozapo ir Sofijos Tiškevičių šeimos gyvenimo ir veiklos pėdsakai Vilnijoje. Paroda iliustruota nuotraukomis iš Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (LIMIS), Lietuvos dvarams skirtų leidinių ir kt. šaltinių.

Kretingos grafai Tiškevičiai

Oficialioje giminės genealogijoje kretingiškiai grafai nesudarė atskiros giminės linijos, tačiau norėdami išsiskirti iš kitų giminės atstovų, pagal šeimos rezidenciją vadinosi Lentvario, vėliau – Kretingos Tiškevičiais.

Kaip ir visi didikai, Tiškevičiai turėjo savo giminės šūkį „*Diligas quem diligas!*“ („*Išsirink, ką myli!*“) ir skiriamąjį ženklą – herbą „Leliwa“.

Tiškevičių giminės herbas „Leliwa“. Nuotr. iš kn.: Kanarskas, Julius. Kretingos dvaro savininkai. – Kretinga, 2009, p. 35.

Juozapas Tiškevičius (1835–1891)

Juozapas Tiškevičius vaikystę leido Trakų Vokėje ir Valažine, Lahoisko dvare netoli Minsko. Sankt Peterburge baigęs kariūnų mokyklą ir tapęs Rusijos imperijos karininku, buvo paskirtas į Vilniaus I Sumų husarų pulką. Tarnybinėms pareigoms vykdyti jam buvo priskirta 25-ųjų kazokų kuopa. Juozapo Tiškevičiaus vadovaujami kazokai išvaikė Paneriuose įsikūrusią plėšikų gaują, kuri kelis dešimtmečius nedavė ramybės Vilniaus apylinkių gyventojams ir Kauno bei Trakų keliais vykstantiems keliautojams.

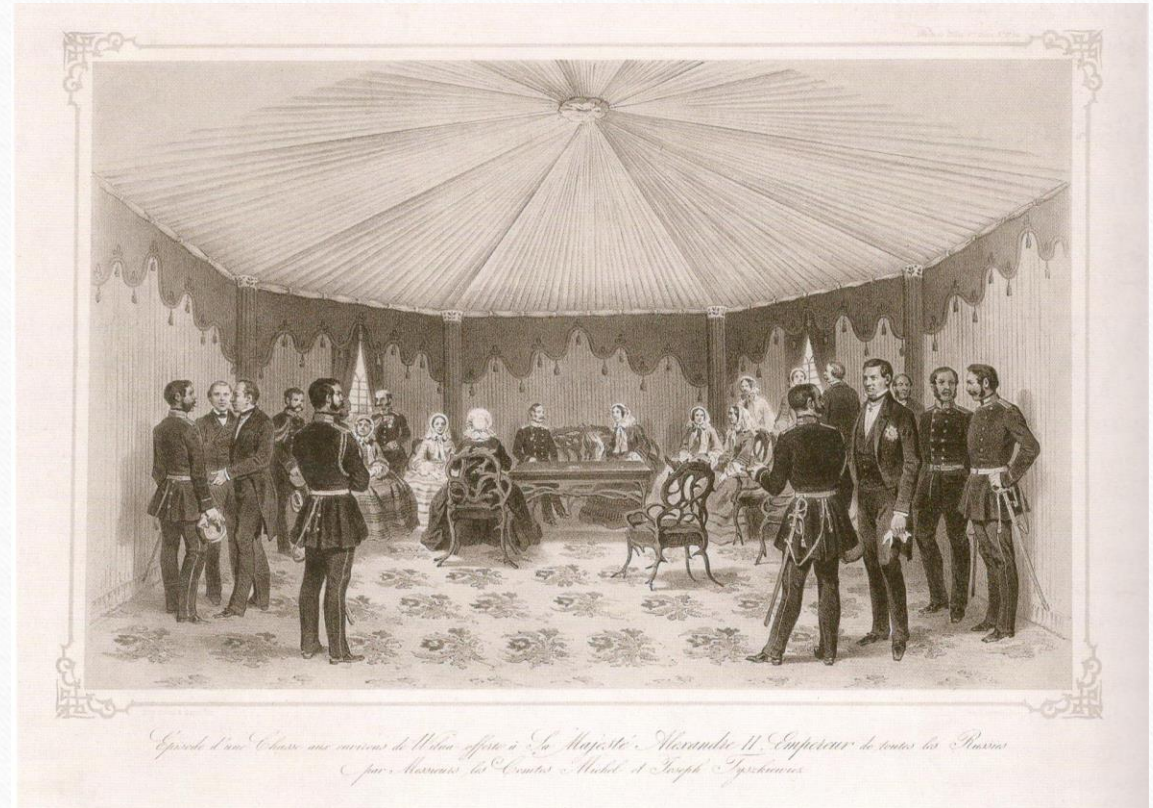
O. Neuschäffer. Juozapas Tiškevičius (1835–1891), Rusijos imperijos kavalerijos karininkas. ~1860–1865 m. KM IF 6917. Kretingos muziejus. Nuotrauka iš LIMIS: https://www.limis.lt/eksponatai/perziura/-/exhibit/preview/6760701?s_id=Sm0EKXU8cjGqNV0p&s_ind=1.

Juozapas Tiškevičius (1835–1891)

Valdiška tarnyba leido greitai tapti įtakingu žmogumi. Juozapui ir vyriausiam jo broliui Mykolui Tiškevičiui buvo pavesta 1858 m. savo valdose organizuoti medžioklę Vilniuje viešėjusiam Rusijos imperatoriui Aleksandru II.

Grafų Juozapo ir Mykolo Tiškevičių imperatoriaus Aleksandro II garbei 1858 m. rugsėjo 8 d. surengtos medžioklės Vilniaus apylinkėse epizodas. Nuotr. iš kn.: Kova dėl istorijos: Vilniaus senienų muziejus (1855–1915): mokslo straipsnių rinkinys. – Vilnius, 2015, p. 72.

Juozapas Tiškevičius (1835–1891)

Išvaizdus, aukštas (181 cm ūgio), lieknas, mėlynakis, viengungis husarų karininkas traukė diduomenės moterų dėmesį. Juozapas irgi nebuvo abejingas moteriškam žavesiui. Grafas susilaukė poros nesantuokinių dukterų ir sūnaus, kuriuos oficialiai įsivaikino. Jie gavo Tiškevičių pavardę, tačiau neturėjo teisės paveldėti grafo titulo ir pretenduoti į tėvo palikimą.

Fotoateljė „A. Štrausas ir J. Bžozovskis“. Juozapas Tiškevičius (1835–1891), Rusijos imperijos kariuomenės pulkininkas. 1876 m. KM IF 6942. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/6769472?s_id=uDqUQEb0KIZa57N4&s_ind=20&xvaluable_type=EKSPONATAS.

Juozapas Tiškevičius (1835–1891)

Artimųjų skatinamas vesti, aristokratas pasipiršo vengrų kilmės LDK didiko Aleksandro Horvato jauniausiai dukrai Sofijai Horvataitei. Santuoka įvyko 1860 m. birželio 29 d. Horvatų giminės Barbarovo dvare netoli Mozyriaus. Žmonai Juozapas dovanojo vestuvinį žiedą, kuriame išgraviruotas užrašas skelbė: „Boże błogosław nas 1860 r. Czerwca 29 J. T.“ (Dieve, laimink mus, 1860 m. birželio 29 d. J. T.).

Sofijos Tiškevičienės vestuvinis žiedas. 1860 m. KM IB 38. Kretingos muziejus.
Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/287314231?s_id=JCiiGH3kT2Zrl8HU&s_ind=1&valuable_type=EKSPONATAS.

Sofija Horvataitė-Tiškevičienė (1837–1919)

Sofija Horvataitė-Tiškevičienė (lenkiškai – Zofia z Horwattów Tyszkiewicz) gimė 1837 m. Aleksandro Horvato ir Klotildos Volodkavičiūtės Horvatiienės šeimoje. Tėvas Aleksandras Horvatas buvo kilęs iš vengrų didikų. Šeima rezidavo Barbarovo dvare netoli Mozyriaus (Baltarusija), prie Pripetės upės, kaip giminės ženklą naudojo Pobogo herbo atmainą.

Lietuvos ir Lenkijos didikų Horvatų giminės herbas.

Iliustracija iš: <http://www.kretingosmuziejus.lt/naujienos/i-atgimusia-tiskeviciu-koplycia-sugris-restauruotas-sofijos-tiskevicienes-sarkofagas>.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Vilniuje

Sofija Tiškevičienė XIX a. viduryje nusipirko pastatus Trakų g. 10 ir Trakų g. 12.

Po vestuvių pagrindine jaunavedžių rezidencija Vilniuje tapo Sofijos Tiškevičienės rūmai Trakų gatvėje, dabartiniame Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos pastate.

Pastatas Trakų g. 10 buvo nuomojamas. Beveik visą sklypą juosė mūriniai pastatai. Kieme buvo mūrinė ledainė, daržinė, didelė arklidė. 1880 m. name buvo įvestas vandentiekis.

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos pastatas (Trakų g. 10). Nuotr. iš VAVB archyvo

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Vilniuje

Grafų Tiškevičių laikais buvo suformuotas pastato interjeras (sienų tapyba, lipdiniai, krosnys), išlikęs iki šių dienų. 1915 m. Sofija Tiškevičienė namą testamentu paliko vaikaičiams Steponui, Eugenijui ir Sofijai Tiškevičiams. 1923 m. paveldėtojai pastatą pardavė Vilniaus prekybos bankui.

Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos interjeras. Nuotr. iš VAVB archyvo

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Vilniuje

Grafienė gyveno Trakų g. 12 pastate, 6 kambarių bute. Pati valdos neadministravo, samdė dvarininkus. Jai valdant susiformavo puošnus pastatas eklektiniu fasadu, mažai pakitęs iki šių dienų.

Trakų gatvės 12 namo fasadas, 2007. Nuotr. iš kn.: Čaplinskas, Antanas Rimvydas. Šv. Jono, Dominikonų, Trakų gatvės. – Vilnius, 2008, p. 246.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Vilniuje

Pastatas buvo nuomojamas Apygardos teismui, kitiems asmenims. Taip pat rūmuose veikė prieglauda pasenusioms Vilniaus miesto ir šalia esančių apylinkių moterims iš neturtingiausių dvarininkų ir miestiečių šeimų.

1915 m. gegužės 1 d. grafienė valdą testamentu užrašė savo dukrai Marijai Tiškevičiūtei. Ji privalėjo užtikrinti šiame pastate Sofijos Tiškevičienės įkurtos prieglaudos veiklą: suteikti nemokamą prieglobstį.

1935 m. lapkričio 14 d. Marija Tiškevičiūtė namą pardavė Vilniaus kurijai.

V. Čižo ir F. Lopatinskio fotoateljė. Sofija Tiškevičienė (1837–1919). 1876 m. KM IF 6943. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6769565?s_id=wbMLvtO4L2dhCk3w&s_ind=5&valuable_type=EKSPONATAS.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Vilniuje

Sėkmingą Juozapo Tiškevičiaus karinę karjerą kita linkme pakreipė 1863 m. sukilimo įvykiai. Realiai įvertindamas Rusijos karinę galią jis suprato, kad priešininkų jėgos nelygios. Sukilime grafas nedalyvavo, tačiau skyrė nemažą pinigų sumą sukilėliams apginkluoti. Prasidėjus neramumams, atsisakė adjutanto pareigų ir su žmona porai metų išvyko į Paryžių.

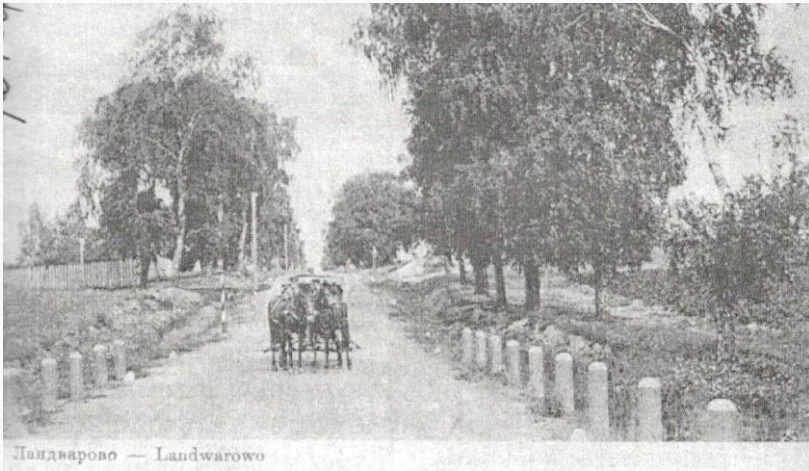
Grįžę iš Paryžiaus Tiškevičiai apsigyveno Lentvario dvare. Skirtingai nuo daugelio kitų žemvaldžių, nemažą šeimos kapitalo dalį Juozapas Tiškevičius investavo į pramonę ir prekybą. Vilniuje įkūrė garinį malūną, įsteigė įvairias dirbtuves ir fabrikus.

L. Lafonas. Juozapas Tiškevičius (1835–1891), Rusijos imperijos kavalerijos karininkas. ~1864 m. KM IF 7021. Kretingos muziejus. Nuotrauka iš LIMIS:
https://www.limis.lt/ekspozicijos/perziura/-/exhibit/preview/6769521?s_id=wmVJnsrTh0BBc6Gt&s_ind=2.

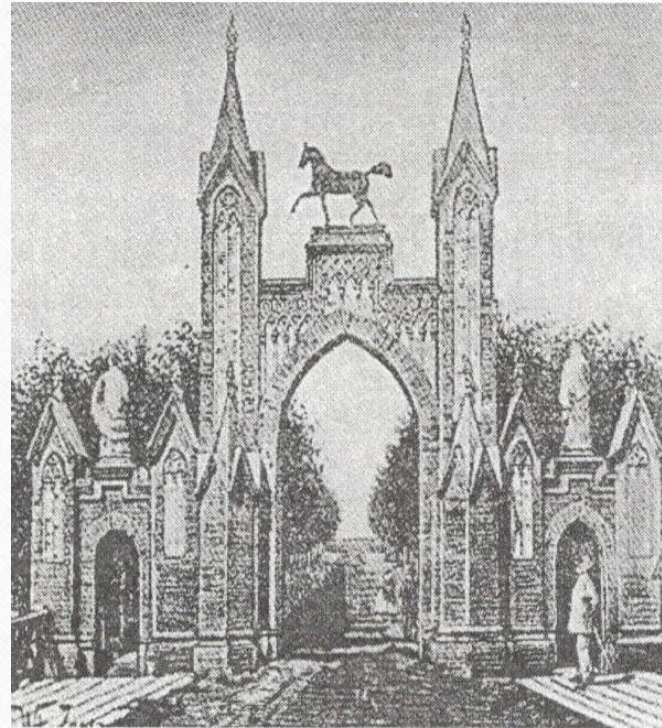

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Lentvaryje

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių užmiesčio rezidencija buvo Lentvario dvaras. Iki XIX a. vidurio dabartinio Lentvario vietoje buvo nedidelis kaimas. 1850 m. dvarą ir šalia jo augantį miestelį įsigijo Juozapas Tiškevičius. Jam valdant susiformavo iki mūsų laikų išlikusi dvaro sodyba.

Kelias į Tiškevičių valdas. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Тракай, 2005, p. 17.

Pagrindiniai dvaro vartai. 1887 m. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Тракай, 2005, p. 18.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Lentvaryje

1855–1865 m. pagal architekto Gustavo Šachto projektą pastatyti neogotikiniai rūmai.

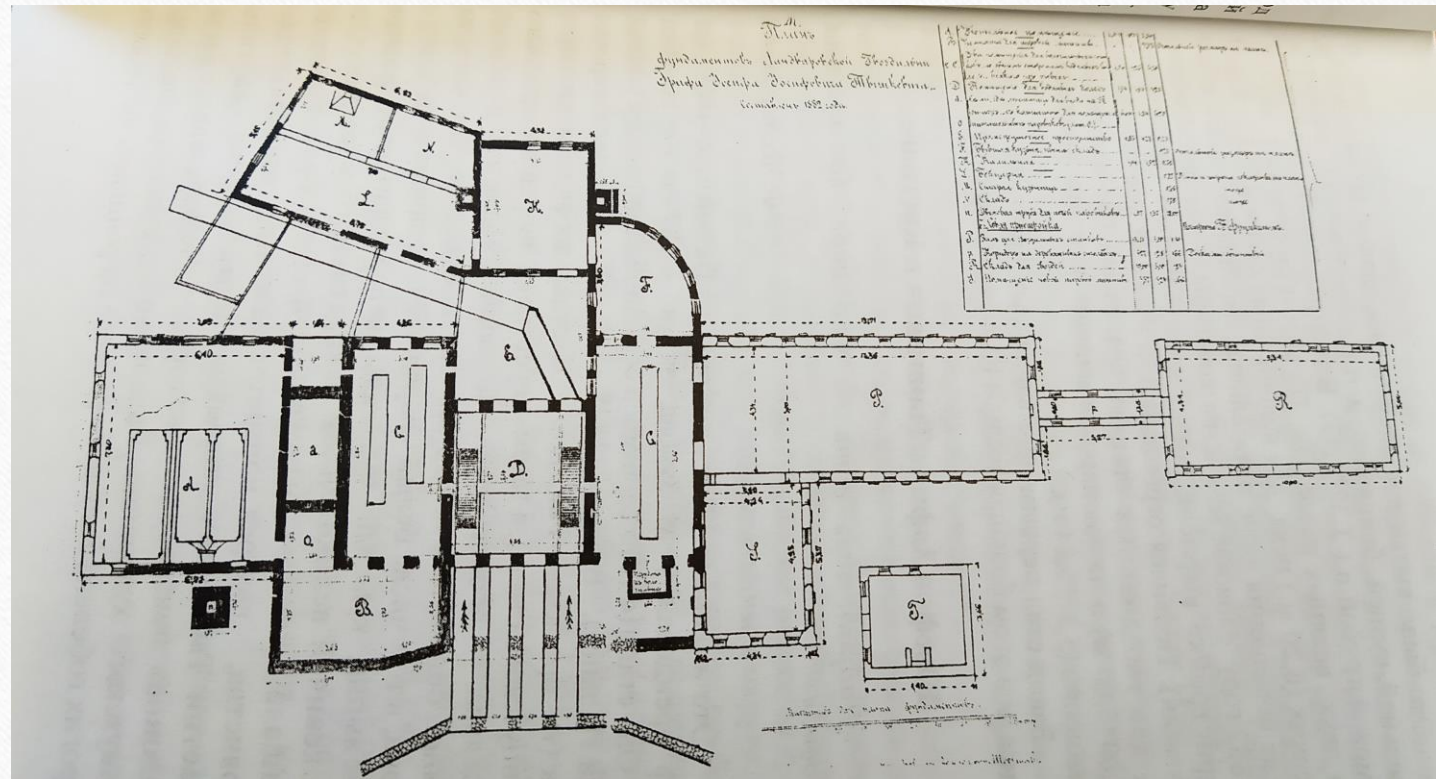
Juozapo Tiškevičiaus valdymo laikais šalia rūmų iš Trakų ežerų specialiu kanalu atvedus vandenį, atsirado dirbtinis Lentvario ežeras. 1850–1873 m. ežere supiltas pylimas, vedęs į sodybą.

Napoleonas Orda. Landwarow. G. Wilenska. 1873–1883 m.
ŠAM D–T 1712. Šiaulių „Aušros“ muziejus. Nuotr. iš LIMIS:
https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/226011588?s_id=MPIYop4nhXcl9sz5&s_id=63&valuable_type=EKSPONATAS.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Lentvaryje

1870 m. Juozapas Tiškevičius Lentvaryje pastatė vinių ir vielos fabriką, ketaus liejyklą. 1874 m. Lentvario vinių fabrikas tapo žinomas daugelyje Europos valstybių. Čia vyko pirmasis darbininkų streikas.

J. Tiškevičiaus vinių fabrikos pastato planas. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Тракай, 2005, p. 25.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių gyvenimas ir veikla Lentvaryje

1858–1862 m. tiesiant pro Lentvario dvaro žemes Sankt Peterburgo–Varšuvos geležinkelį, grafas apsiėmė savo lėšomis pastatyti Lentvario geležinkelio stotį su visomis tarnybinėmis, pagalbinėmis ir mechaninių dirbtuvių patalpomis. Mainais už investicijas į geležinkelio stoties infrastruktūros kūrimą gavo lengvatų supirkinėjant nusigyvenusių žemvaldžių dvarus. Todėl kitą laisvo kapitalo dalį skyrė naujoms valdoms įsigyti.

Lentvario geležinkelio stoties keleivių rūmai, XX a. pr.
Nuotr. iš kn.: Pirmasis geležinkelis Lietuvoje. – Vilnius,
2018. – Kn. 1, p. 125.

Paskutiniai gyvenimo metai

1875 m. Tiškevičių rezidencija iš Lentvario buvo perkelta į Kretingą.

Juozapas įrengė Kretingoje telegrafą, pirmąją Lietuvoje elektrinę, 1877–1880 m. įkūrė Palangos kurortą. Sofija rūpinosi šeimai priklausančių dvarų administravimu ir ūkine veikla.

Juozapas Tiškevičius mirė 1891 m. gegužės 26 d. Kretingoje.

Sofija Tiškevičienė mirė 1919 m. lapkričio 24 d. Palangoje. Grafai palaidoti Kretingos kapinėse, Tiškevičių koplyčios rūsyje.

Oto van Bosch. Sofija ir Juozapas Tiškevičiai. 1882–1885 m.

KM IF 6831. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6744535?s_id=rn72wNaId4JoL8p1&s_ind=33&valuable_type=EKSPONATAS.

Juozapo ir Sofijos Tiškevičių palikuonys

1891 m. J. Tiškevičiui mirus, jam priklausė 27 dvarai su 437 000 ha žemės. Dvarai atiteko jo vaikams.

Stanislovas Filibertas Fleris. Tiškevičių šeima po J. Tiškevičiaus turto dalybų. Iš kairės į dešinę stovi: sūnūs – Užutrakio dvarininkas Juozapas (1868–1917), Kretingos dvarininkas Aleksandras (1864–1945), Vilniaus verslininkas ir savivaldybininkas Antanas (1866–1919), duktė Marija, žentas Aleksandras Antanas Feliksas Ostrovskis (1866–1904), sūnus, Lentvario dvarininkas Vladislovas (1865–1936); sėdi: sūnus, Palangos dvarininkas Feliksas (1869–1933), marčios – Antanina Sofija Loncka (1870–1951, Felikso žmona), Marija Puslovska (1866–1939, Aleksandro žmona), žmona Sofija Horvataitė (~1839–1919), duktė Elena Klotilda Ostrovska, marti Marija Kristina Aleksandra Liubomirska (1871–1958, Vladislovo žmona); ant kilimo: marti Elena Civinska (1879–1947) ir duktė Sofija Dembinska (1874–1958). 1896 m. KM IF 6833. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/eksponatai/perziura/-/exhibit/preview/6753425?s_id=d3MbgH5HK3ZYjvXs&s_ind=4

Vladislovas Tiškevičius (1865–1936)

Vladislovas Tiškevičius 1886 m. baigė Sankt Peterburgo teisės mokyklą. Dirbo Rusijos teisingumo ministerijoje, vėliau – Rygos taikos teisėju. 1891 m. iš tėvo paveldėjo Lentvario dvarą. Nuo 1893 m. Tiškevičių vasaros rezidencija buvo Lentvaryje, žiemos rezidencija – Varšuvoje.

L. Kovalskis. Vladislovas Tiškevičius (1865–1936), grafas, Lentvario dvarininkas. XIX a. pab. KM IF 6891. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6754511?s_id=SaZZWEzNyj4xQkhy&s_ind=3&valuable_type=EKSPONATAS.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

1891 m. iš tėvo paveldėjęs Lentvario dvarą, Vladislovas Tiškevičius pagal belgų architekto de Vego projektą iš pagrindų rekonstravo rūmus. 1899 m. pastatas ėgavo dabartinę – angliškos gotikos – išvaizdą. Neogotikiniais elementais ir raudonų plytų dekoru buvo puošti ir ūkiniai dvaro pastatai. 1897 m. pagal prancūzų kraštovaizdžio architekto E. F. Andr  projektą grafas pertvarkė vietinių sodininkų u veistą dvaro parką.

Fotoatvirukas „Palac w Landwarowie – Lentvaravo rūmai“.
XX a. I p. ČDM M 2-33-3/114. Nacionalinis M. K.
Čiurlionio dailės muziejus. Nuotr. iš LIMIS:
https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/298570732?s_id=HHqx6YuWWDIH85I1&s_ind=4&valuable_type=EKSPONATAS.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

V. Tiškevičius buvo aistringas meno kūrinių kolekcionierius. Lentvario rūmų interjero aprašymuose minima 1906 m. iš Italijos parvežta Vakarų Europos kultūros, meno ir mokslo vertybių kolekcija.

Adomas Daukša. Lentvario rūmų interjero fragmentas. XIX a. pab. – XX a. pr. KM IF 7120. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6788198?s_id=NcTUDBEKJXWK1oIS&s_ind=2&valuable_type=EKSPONATAS.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

Tiškevičiai mėgo aktyvų poilsį ir pramogas. Dvare buvo įrengti teniso kortai, golfo aikštynai, čiuožykla, dviračių takai, grafienės Marijos Kristinos Liubomirskos arklidės, hipodromas.

Benediktas Henrikas Tiškevičius. Vladislovas Tiškevičius su žmona Marija Kristina Liubomirska Lentvaryje. KM IF 6893. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS:
https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6754593?s_id=nT4zgAPHD9NaHX6m&s_in d=4&valuable_type=EKSPONATAS.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

Tiškevičių laikais Lentvaris dėl savo kraštovaizdžio laikytas kurortu. Todėl, kaip dera tikram kurortui, susirūpinta svečių apgyvendinimu, pramogomis ir maitinimu. Taip XX a. pradžioje įkurtas viešbutis ir garsioji Lentvario kavinė „Rivjera“. Į kavinę per tiltelį virš ežero upelio vedė kelias, nutiestas aplink dirbtinį ežero baseiną. Jai panaudotas anksčiau stovėjęs mūrinis pastatas su marmurinėmis moters figūros kolonomis – kariatidėmis. Iš pradžių, kol nebuvo kitų darbuotojų, maistą kavinei ruošė vyriausiasis rūmų virėjas, todėl ir patys Tiškevičiai čia valgė, tik atskiroje patalpoje.

Кавинė „Rivjera“ XX a. pradžioje. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Ленварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Тракай, 2005, p. 69.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

„Rivjeroje“ dirbo aštuonių žmonių ansamblis neapolietiškais rūbais, dainuojantis ir šokantis itališkus šlagerius. Taip pat kavinės lankytojams linksmino šviečiančios valtys, vaizduojančios Šv. Morkaus aikštę Venecijoje. Vasarą nenaudojamame manieže veikė teatras. Į kavinę ir teatrą svečiai atvykdavo iš Vilniaus, Sankt Peterburgo, Varšuvos, kitų miestų. Grafas rūpinosi, kad spektaklius pamatytų ir vietiniai žmonės: batsiuviams, siuvėjoms, modistei, amatininkams bilietai buvo duodami už gerai atliktą darbą, o visi vaikai galėjo stebėti jiems tinkamų spektaklių repeticijas.

Į „Rivjerą“ renkasi lankytojai. Iliustracija iš:
<http://www.klevualeja.lt/2019/02/28/kavine-rivjera-pramogu-oaze-kurortiniame-lentvaryje>.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

Grafas rūpinosi miesto plėtra. Vladislovo Tiškevičiaus lėšomis buvo atnaujinta geležinkelio stotis, įkurta vaistinė, paštas, ūkinių prekių parduotuvės, lenkų ir žydų dirbtuvės. 1907 m. Lentvaryje įkūrė vasaros vaikų darželį Vilniaus miestiečių vaikams. 1910–1926 m. buvo pagrindinis Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios fundatorius.

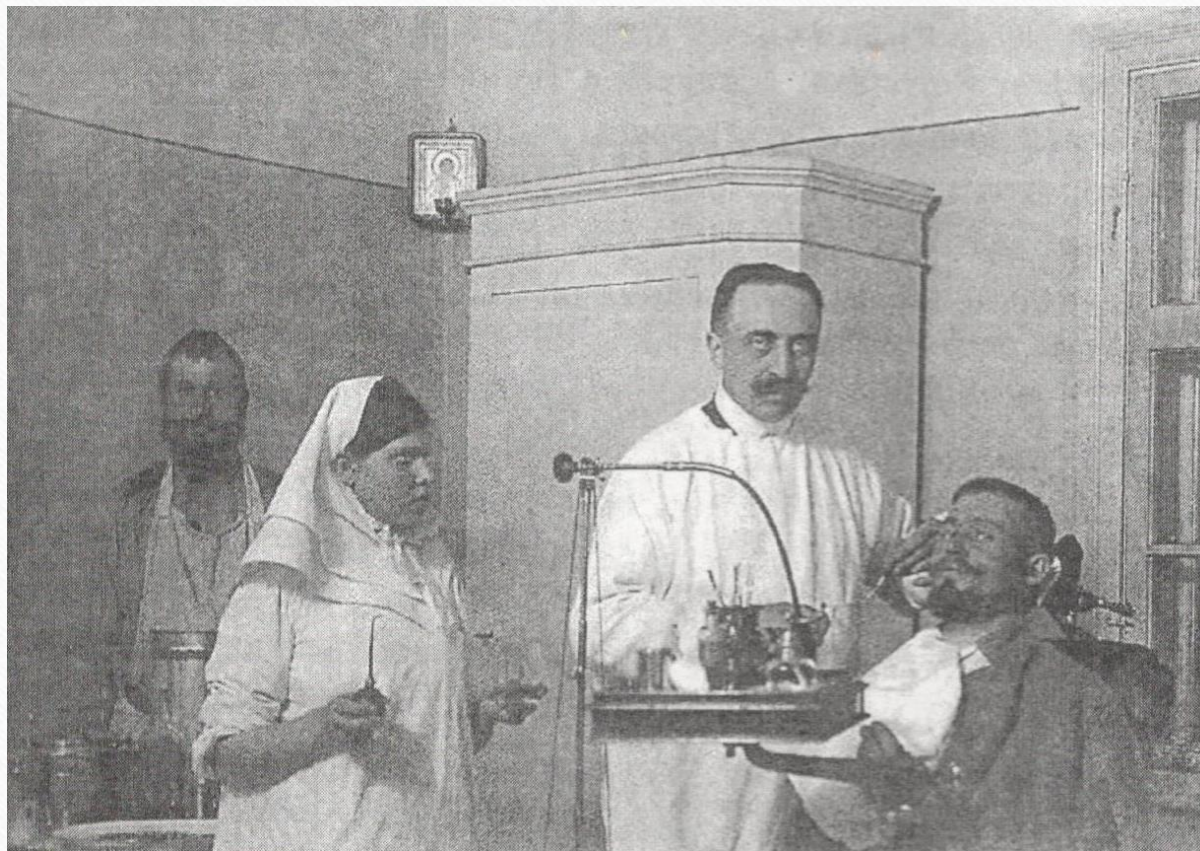

Lentvario Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčia.
Iliustracija iš: <http://www.klevualeja.lt/2019/04/30/italija-lentvaryje-lentvaris-italijoje/>.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

Tiškevičių šeima nepamiršo dvaro tarnų, kitų miesto žmonių. Rūpinosi jų sveikata ir švietimu. Dvare buvo įkurta vaikų prieglauda, mokykla, ligoninė, odontologijos kabinetas. Baigęs odontologų mokyklą, čia gydytoju dirbo ir pats grafas.

Gydytojas Vladislovas Tiškevičius priima pacientus odontologo kabinete. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Лентварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Trakai, 2005, p. 60.

Vladislovo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Lentvaryje

Pirmojo pasaulinio karo metais Vladislovas Tiškevičius dirbo gydytoju dvare įrengtoje Rusijos Raudonojo kryžiaus karo ligoninėje.

Vladislovas Tiškevičius (1865–1936), Rusijos imperijos Raudonojo Kryžiaus papulkininkis. 1915–1917 m. KM IF 7146. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS:
https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6790899?s_id=0lsvJE600VoGCm7y&s_ind=12&valuable_type=EKSPONATAS.

Vladislovo Tiškevičiaus veikla Vilniuje

Vladislovo Tiškevičiaus iniciatyva 1899 m. Vilniuje buvo įkurta Greitosios medicinos pagalbos draugija, 1902 m. Dominikonų gatvėje, miesto dūmos patalpose, pradėjo veikti Vilniaus greitosios medicinos pagalbos stotis.

Vilniaus greitosios pagalbos karieta, XX a. pradžia.
Nuotr. iš kn.: Čaplinskas, Antanas Rimvydas. Šv. Jono,
Dominikonų, Trakų gatvės. – Vilnius, 2008, p. 188.

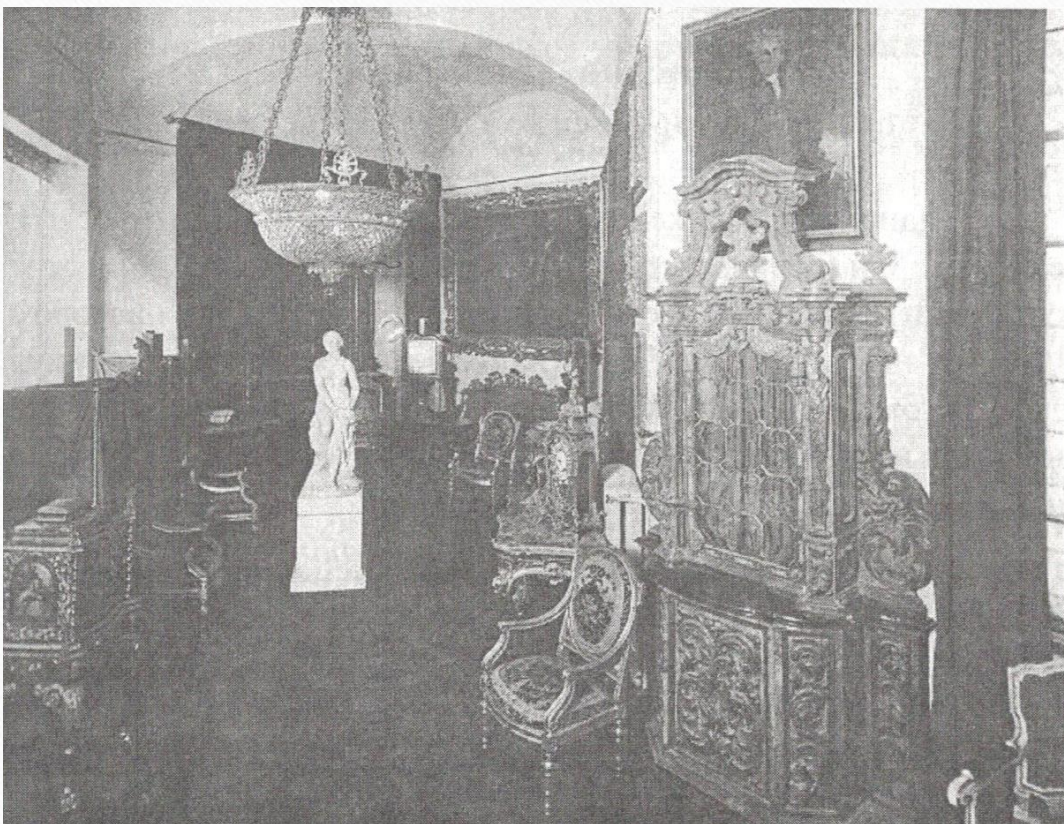

Vladislovo Tiškevičiaus veikla Vilniuje

1904–1906 m. Vladislovas Tiškevičius gyveno Italijoje. Milane įkūrė antikvariatą „Warowland“, surinko didelę kultūros, meno ir mokslo vertybių kolekciją, kurią 1906 m. parvežė į Lentvarį.

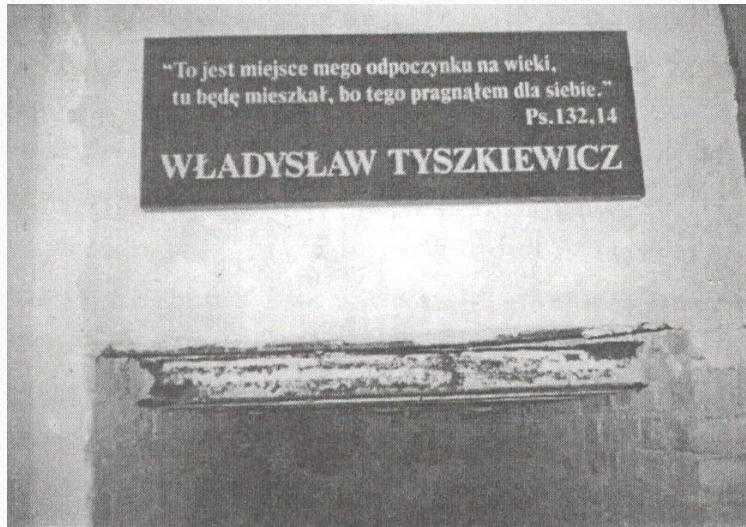
1907 m. pradžioje grafo iniciatyva buvo įkurta Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugija. Mokslo ir meno muziejaus paveikslų galerijos pagrindą sudarė Vladislovo Tiškevičiaus paaukota Vakarų Europos meistrų tapybos darbų kolekcija.

Vladislovo Tiškevičiaus antikvariatas Milane. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Trakai, 2005, p. 57.

Vladislovo Tiškevičiaus atminimo įamžinimas

Vladislovas Tiškevičius mirė 1936 m. Lentvaryje. Palaidotas Lentvario Viešpaties Apreiškimo Švč. Mergelei Marijai bažnyčios rūsyje. 2001 m. grafo palaidojimo vietoje atidengta juoda granitinė antkapinė lenta. Ant bažnyčios sienos Vladislovui Tiškevičiui atidengta memorialinė lenta.

Vladislovo Tiškevičiaus antkapinė lenta. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Тракай, 2005, p. 62.

Vladislovo Tiškevičiaus antkapinė lenta. Nuotr. iš kn.: Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность. – Тракай, 2005, p. 51.

Antanas Tiškevičius (1866–1920)

Antanas Tiškevičius gimė 1866 m. gruodžio 12 d. Lentvario dvare. Prižiūrimas auklių augo šeimos rezidencijoje Lentvario dvare, taip pat Kretingos dvare. Tėvo karinės tarnybos metu šeimai gyvenant Vilniuje, daug vaikystės dienų praleido Trakų gatvėje buvusiuose motinos Sofijos Tiškevičienės rūmuose.

Konstantinas Šapiro. Antanas Tiškevičius (1866–1920), Rusijos imperijos vidurinės karo mokyklos kadetas. XIX a. 8 deš. KM IF 7064. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/6783110?s_id=bPw3QsZGUznQN5r2&s_ind=28&valuable_type=EKSPONATAS.

Antanas Tiškevičius (1866–1920)

Mokėsi Sankt Peterburgo Rusijos imperijos vidurinėje karo mokykloje. Baigė Rusijos imperijos Lenkijos karalystės Liublino vaivadijoje veikusią aukštąją žemės ūkio specialistų mokyklą – Novoaleksandrovsko (dabar – Pulavų) žemės ūkio ir miškininkystės institutą, kuriame įgijo mokslinio agronomo išsilavinimą.

Sergejus Levickis. Antanas Tiškevičius su būsimuoju Užutrakio dvaro savininku, broliu Juozapu Tiškevičiumi Sankt Peterburge. XIX a. 9 deš. KM IF 6895. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/6755714?s_id=KF9BGhQqGDH1F9Zw&s_ind=16&valuable_type=EKSPONATAS.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

1891 m. po tėvo mirties paveldėjęs Kairėnų dvarą ir pramonės įmones Vilniuje, sugrįžo į vaikystės miestą ir likusį savo gyvenimą paskyrė jo pramonės ir prekybos plėtrai.

Skirtingai nuo brolių Vladislovo ir Juozapo, pasistačiusių ištaigingas šeimos rezidencijas Lentvaryje ir Užutrakyje, gražiose Vilniaus apylinkėse paveldėto Kairėnų dvaro šeimos rezidencija nepavertė. Šis dvaras liko poilsinių išvykų, pasijodinėjimų žirgais bei žemės ūkio produkcijos, ypač miltams tinkamų javų, auginimo ir gamybos vieta.

Antanas Tiškevičius (1866–1920), stovintis su lazda rankoje. XIX a. pab. – XX a. pr. KM IF 6925. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6760942?s_id=LfdvmuIGm3sONM3n&s_ind=3&valuable_type=EKSPONATAS.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Kairėnuose grafas ir jo svečiai apsistodavo rūmais vadintame vienaukščiame medinės architektūros gyvenamajame pastate. Daug įspūdingiau už rūmus atrodė XIX a. viduryje statytos arklidės. Arklidėse grafas laikydavo savo žirgus ir darbinius arklius, o netoliese stovėjusioje ratinėje – transporto priemonės bei žemdirbystės padargus.

Dabartiniai Kairėnų rūmai – restauruotos dvaro arklidės. Nuotr. iš kn.: Lietuvos dvarai. – Vilnius, 2009. – T. 2, p. 207.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Savo šeimos rezidenciją Antanas Tiškevičius nusprendė kurti Vilniuje. 1894 m. iš magnato ir meno mecenato Ignoto Karolio Milevskio nusipirko Šv. Jurgio skersgatvyje ištaigingus rūmus (dabartiniai Lietuvos rašytojų sąjungos rūmai, K. Sirvydo g. 6).

Antano Tiškevičiaus rūmai Vilniuje, K. Sirvydo g. 6.
Nuotr. iš leid.: Švyturys. – 2019, birž. 26, p. 5.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Antanas Tiškevičius rūmuose rengė diduomenės pobūvius. Pobūvius pajvairindavo mėgėjiško teatro vaidinimai, žinomus dailės kūrinius inscenizuojantys „gyvieji paveikslai“, karnavalai.

Rūmų galerijoje, koridoriuose ir kambariuose buvo eksponuojama savininko sukaupta meno kūrinių kolekcija: XVII–XIX a. Vakarų Europos ir Lenkijos–Lietuvos dailininkų tapybos darbai, Abiejų Tautų Respublikos valdovų biustai, porceliano ir sidabro rinkiniai.

Buvusi pokylių salė grafo Antano Tiškevičiaus rūmuose (dabar K. Sirvydo g. 6).
Nuotr. iš leid.: Krantai. – 2013, Nr. 1, p. 19.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Vis dėlto daugiausia vietos turėjo užimti biblioteka. Tai buvo vienas didžiausių ir įdomiausių Vilniaus rinkinių. Yra žinoma, kad rūmuose buvo vertingas XVIII a. leidinių archyvas, Gurskių biblioteka. Grafas turėjo savo ekslibrisą.

1906 m. pabaigoje rūmuose vyko organizaciniai Vilniaus mokslo ir meno muziejaus draugijos susirinkimai. Draugiją įregistravus, 1907 m. vasario 20 d. buvo išrinktas jos vicepirmininku. Mokslo ir meno muziejui grafas padovanojo dalį savo rinkinių. 1914 m. draugijai susiliejus su Vilniaus lenkų mokslo bičiulių draugija, tapo jos nariu.

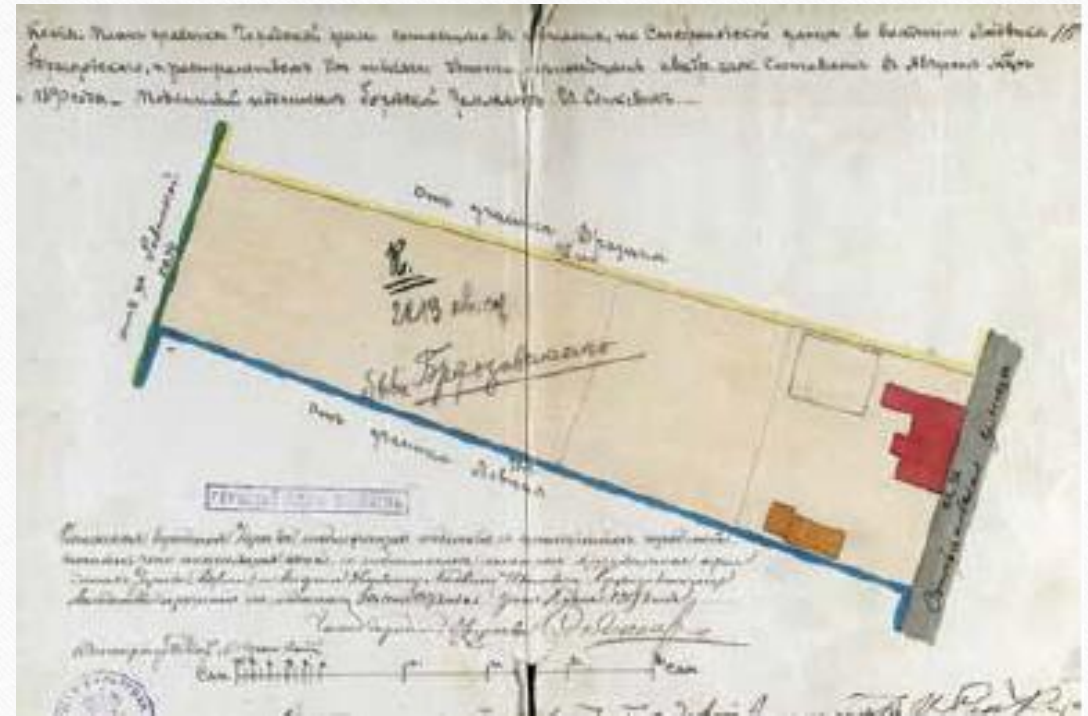
Vladislovas Leščinskis. Grafo Antano Tiškevičiaus ekslibrisas. XIX a. pabaiga–XX a. pradžia. Nuotr. iš leid.: Krantai. – 2013, Nr. 1, p. 21.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Grafas Vilniuje įsteigė žemdirbystės įrankių, padargų ir mašinų prekybos sandėlį. 1896 m. iš bajoro Liudviko Baltramiejaus Bžostovskio nusipirko Šv. Stepono gatvėje buvusį garinį malūną, ėmėsi malti savo dvarų laukuose užaugintus grūdus, gaminti miltus ir kruopas.

Liudviko Bžostovskio sklypas Šv. Stepono gatvėje. 1890 m.
Nuotr. iš leid.: Acta Academiae Artium Vilnensis. – 2017,
T. 86-87, p. 288.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

1897 m. šalia malūno atidarė garinę duonos kepyklą. Joje ruošė smulkiems duonos kepėjams parduodamą tešlą ir kepė Vilniaus miesto rinkai skirtą duoną, bandeles, riestainius ir kitus kepinius. Produkcijai realizuoti įkūrė 68 parduotuvių tinklą visame mieste.

Grafo Antano Tiškevičiaus karikatūra. 1910 m. Nuotr. iš leid.: Acta Academiae Artium Vilnensis. – 2017, T. 86-87, p. 293.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Gedimino kalno bokšte veikė Antano Tiškevičiaus įkurta kavinė, statų šlaitą įveikusiems lankytojams siūliusi pasilepinti bandelėmis, kava, arbata ar kitokiais nealkoholiniais gėrimais.

Iliustracija iš:

https://www.madeinvilnius.lt/wp-content/uploads/2017/07/i1_Gedimino-bokstas.jpg.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Grafas taip pat vertėsi žemės sklypų ir medienos prekyba, tobulino ir modernizavo paveldėtas įmones, steigė naujas dirbtuves, nedideles gamyklas ir prekybos įmones. Jam priklausė moderniausia to meto technika aprūpintos vario-ketaus liejykla, lentpjūvė, parketo fabrikas, skardos cinkavimo dirbtuvės, mechaninės dirbtuvės.

Dabartinis buvusių mechaninių dirbtuvių (kairėje) ir kalvės (dešinėje) vaizdas. Nuotr. iš leid.: *Acta Academiae Artium Vilnensis*. – 2017, T. 86-87, p. 280.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Grafas aktyviai dalyvavo Vilniaus visuomeniniame gyvenime. Nuo 1891 m. buvo miesto valdybos narys, 1893 m. – kandidatas į valdybos pirmininkus, o 1912 m. – pirmininkas.

1899 m. jo iniciatyva buvo įkurtas komitetas poeto Adomo Mickevičiaus paminklui statyti. Rusų valdžiai uždraudus paminklus statyti gatvėse, komiteto sumanymu skulptūra iškilo Šv. Jonų bažnyčioje, o pagrindiniu jos finansiniu rėmėju tapo Antanas Tiškevičius.

Iliustracija iš:

<http://mickevicius.amb.lt/expo/adomo-mickeviciaus-atminimo-zenklai-vilniuje/>.

Antano Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Vilniuje

Augant ekonominio ir socialinio gyvenimo tempams, XX a. pradžioje Antaną Tiškevičių ištiko finansinė krizė. Pritrūkęs lėšų investicijoms ir būtiniams išlaidoms, pardavė Kairėnų dvarą ir šeimos rezidenciją K. Sirvydo gatvėje.

Pirmojo pasaulinio karo metais, nepaisydamas sumažėjusių šeimos pajamų, finansiškai rėmė nepriteklių pajutusius savo įmonių darbininkus, badaujančius miestiečius. Pasibaigus karui, grafas rūpinosi savo įmonių veiklos atkūrimu. Su kitais visuomenininkais rengė iš Vilniaus muziejų ir archyvų į Rusiją 1915 m. rusų valdžios išgabentų kultūros vertybių sąrašus.

Aleksandras Vladislovas Štrausas. Antano Tiškevičiaus (1866–1920) portretas. XIX a. pab. KM IF 6938. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS:

https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/6769332?s_id=7WU0hZBX9zDPDS9m&s_ind=8&valueabl_e_type=EKSPONATAS.

Paskutiniai gyvenimo metai

Miestą užėmus raudonarmiečiams, Antanas Tiškevičius prisidėjo prie 1919 m. birželio mėnesį įkurto Vilniaus universiteto atkūrimo vykdomojo komiteto veiklos. Tačiau liepos mėnesį sovietų valdžios buvo suimtas ir kalintas Lukiškių kalėjime. Raudongvardiečiams traukiantis iš Vilniaus, išvežtas į Minską, vėliau perkeltas į Maskvos kalėjimą, kuriame 1920 m. gruodžio 23 d. mirė. Palaidojimo vieta nežinoma.

Antanas Tiškevičius (1866–1920), sėdintis kėdsle. 1916–1919 m. KM IF 3653. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura//exhibit/preview/6753534?s_id=2dJhQBBRNBL23C05&s_ind=1&valuable_type=EKSPONATAS.

Juozapas Tiškevičius (1868–1917)

Juozapas Tiškevičius gimė 1868 m. sausio 12 d. Kretingoje. Sankt Peterburge įgijo ekonominį-karinį išsilavinimą. Iki grįžimo į Lietuvą tarnavo caro motinos adjutantu. Daugiausia laiko praleisdavo caro rūmuose, dalyvaudavo aukščiausių Rusijos aristokratų priėmimuose.

Sergejus Levickis. Juozapas Tiškevičius (1868–1917), grafas, Rusijos imperijos kariuomenės kariūnas. XIX a. 9 deš. KM IF 6894. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS: https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/6755757?s_id=rULjsuavrnxbVJeD&s_ind=2&valuable_type=EKSPONATAS.

Juozapo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Užutrakyje

1891 m. iš tėvo paveldėjęs kelias valdas, Juozapas Tiškevičius šeimos rezidenciją įrengė Užutrakyje, prie Galvės ežero. 1896–1901 m. pagal architekto Jano Huso projektą buvo pastatyti klasicizmo stiliaus mūriniai dvaro rūmai. Rūmus apsupo prancūzų parkų architekto-dendrologo Eduardo Fransua Andrè suprojektuotas mišrus parkas. 1901 m. Užutrakyje pastatyta nedidelė elektrinė, aprūpinusi elektra rezidenciją.

Užutrakio rūmai su baliustrada nuo Galvės ežero pusės.
Nuotr. iš kn.: Narkovič, Liliana. *Zatrocze i Pogorzela Tyszkiewiczów = Tiškevičių Užutrakis ir Pogoželė.* – Vilnius, 2016, p. 109.

Juozapo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Užutrakyje

Rūmų vidus buvo įrengtas Liudviko XVI laikų stiliumi, išdailintas piliastrais, skulptūromis, meniškais lipdiniais, mozaikiniu parketu. Dvare buvo rengiami pokyliai, giminių susitikimai, grodavo muzikantai.

Užutrakio rūmų vidus prieš Pirmąjį pasaulinį karą. Nuotr. iš kn.:
Narkovič, Liliana. *Zatrocze i Pogorzela Tyszkiewiczów = Tiškevičių
Užutrakis ir Pogoželė.* – Vilnius, 2016, p. 102.

Juozapo Tiškevičiaus gyvenimas ir veikla Užutrakyje

1901 m. teisiškai įtvirtino Užutrakio majoratą, buvo pirmasis majorato valdytojas (ordinatas). Dvaras turėjo karčemą, sūrinę, rūkyklą ir plytinę. Palivarkuose augino paukščius ir galvijus. Prekiavo žuvimis, daržovėmis ir vaisiais.

Sviesto mušimas muštuvyje, javapjūtė ir kūlimas dvare. 1912 m.
Nuotr. iš kn.: Narkovič, Liliana. *Zatrocze i Pogorzela Tyszkiewiczów = Tiškevičių Užutrakis ir Pogoželė.* – Vilnius, 2016, p. 144.

Juozapo Tiškevičiaus veikla Vilniuje

Juozapas Tiškevičius turėjo rūmus ir Vilniuje, Žygimantų g. 3. Prieš Pirmąjį pasaulinį karą grafas buvo Mokslo mėgėjų draugijos Vilniuje narys, skyrė lėšų Vilniaus mokslo ir meno muziejui, buvo šio muziejaus komiteto narys.

Iliustracija iš:

<https://madeinvilnius.lt/verslas/statybos-vilniuje/zygimantu-g-bus-rekonstruoti-juozapo-tiskeviciaus-ziemos-rumai-ir-greta-esantis-parkas/>.

Paskutiniai gyvenimo metai

Pirmojo pasaulinio karo metais grafas su šeima pasitraukė į Rusiją. Juozapas Tiškevičius mirė 1917 m. birželio 20 d. Sankt Peterburge. Iš pradžių ten ir buvo palaidotas. Po karo į Lietuvą grįžusi jo žmona Jadvyga Tiškevičienė vyro palaikus slaptai palaidojo Užutrakio rūmų parke.

Sergejus Levickis. Juozapas Tiškevičius (1868–1917), grafas, Užutrakio dvarininkas. XIX a. pab. KM IF 7131. Kretingos muziejus. Nuotr. iš LIMIS:
https://www.limis.lt/greita-paieska/perziura/-/exhibit/preview/6788631?s_id=nzbwv5RPwy99EK0I&s_ind=5&valuable_type=EKSPONATAS.

Literatūra:

1. Bimbirytė-Mackevičienė, Aistė. Iš koduoti „Stepono devintuką“. – Iliustr., lent., plan. – Santr. angl. – Bibliogr.: 46 pavad. ir išnašose // Acta Academiae Artium Vilnensis. – [T.] 86/87, p. 279-299.
2. Bimbirytė-Mackevičienė, Aistė. „Jo ypatingas bruožas tas, kad myli savo Vilnių...“: trumpai apie grafą Antaną Tiškevičių. – Iliustr. – Santr. angl. – Bibliogr.: 19 pavad. // Krantai. – 2013, Nr. 1, p. 14-21.
3. Čaplinskas, Antanas Rimvydas. Šv. Jono, Dominikonų, Trakų gatvės. – Vilnius, 1998. – 302, [2] p.: iliustr.
4. Čaplinskas, Antanas Rimvydas. Šv. Jono, Dominikonų, Trakų gatvės. – 2-asis patais. ir papild. leid. – Vilnius, [2008]. – 287, [1] p.: iliustr., faks.
5. Kanarskas, Julius. Į atgimusią Tiškevičių koplyčią sugrįš restauruotas Sofijos Tiškevičienės sarkofagas. – Iliustr. // Švyturys. – 2018, rugpj. 11, p. 5-6.
6. Kanarskas, Julius. Kretingos dvaro savininkai. – Klaipėda, 2009. – 47, [1] p.: iliustr.
7. Kanarskas, Julius. Kretingos dvaro savininkai. Vilniaus verslininkas ir mecenatas Antanas Tiškevičius. – Iliustr. // Švyturys. – 2019, birž. 22, p. 5-6, birž. 26, p. 5.
8. Kanarskas, Julius. Juozapas Tiškevičius – primirštas Lietuvoje vienas stambiausių XIX a. žemvaldžių ir investuotojų. – Iliustr. // Švyturys. – 2018, rugpj. 11, p. 5-6; rugpj. 22, p. 7-8.

Literatūra:

9. Kanarskas, Julius. Kretingos grafai Tiškevičiai. Vilniaus verslininkas ir mecenatas Antanas Tiškevičius. – Ilustr. // Švyturys. – 2019, birž. 22, p. 5-6; birž. 26, p. 5.
10. Kova dėl istorijos: Vilniaus senienų muziejus (1855–1915): mokslo straipsnių rinkinys. – Vilnius, 2015. – 475, [1] p.: iliustr., faks., portr.
11. Lentvaris. – Ilustr. – Gretut. tekstas angl. // Pirmasis geležinkelis Lietuvoje. – Vilnius, 2018. – Kn. 1, p. 122-129.
12. Narkovič, Liliana. Zatrocze i Pogorzela Tyszkiewiczów = Tiškevičių Užutrakis ir Pogoželė. – Vilnius, 2016. – 239, [1] p.: iliustr., faks., portr.
13. Širkaitė, Jolanta. Vladislovas Tiškevičius – kolekcionierius bei Vilniaus mokslo ir meno muziejaus kūrėjas. – Ilustr. // Mokslas ir gyvenimas. – 1991, Nr. 11, p. 12-14.
14. Банушевич, Валентина. Lentварис. Новый взгляд на прошлое и современность: (краеведческое исследование). – Trakai, 2005. – 279, [1] p.: iliustr., faks., portr.

Parodą parengė VAVB Skaitytojų aptarnavimo centro bibliotekininkė Jurgita Lazauskaitė, redagavo vyr. bibliografė Zita Tiukšienė, 2020